

EKONOMİ POLİTİK

İstanbul Kararları: IMF Değişti mi?

Erinç Yeldan, 7 Ekim 2009

Dünya Bankası ve IMF'nin yıllık genel kurul toplantıları İstanbul'da sürüyor. Geçtiğimiz hafta sonu Bilgi Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Enstitüsü ve Alman Heinrich Böll Vakfının ortaklaşa düzenledikleri bir dizi etkinlik aracılığıyla Dünya Bankası ve IMF ikizlerinin kurullarını da kısaca izleme olanağı buldum. Kurul toplantılarından çıkartılabilecek ana sonuç kanımca oldukça yalın ve net: Dünya Bankası ve IMF küresel krizi öngörememenin ve önlem almakta gecikmiş olmanın verdiği itibar kaybı ve rahatsızlığı üzerinden atma peşindeler. Her fırsatta “toparlanma sürecinin başladığı” vurgusunun yapılması da bu yüzden gerekli gözüküyor. Hatta kurul toplantılarının afişinde ısrarla vurgulanan “toparlanma sürecinin idaresi” alt-teması da biraz IMF'nin varoluş nedenini canlı tutmak ve küresel ekonomiye “bize güvenin” mesajını iletme kaygısıyla açıklanabilir.

Ancak bu imaj kavgasının ardında bir de küresel krizin süregelen gerçekleri var. Amerikan ekonomisinde işsizlik oranının yüzde 9.8'e çıkması ve küresel bankacılık sisteminin kriz boyunca uğradığı kayıpların 4.3 trilyon dolar olarak hesaplanarak, hala hassas ve kırılğan dengeler üzerinde durduğunun anlaşılması nedenleriyle, şatafatla ilan edilmiş olan söz konusu “toparlanmanın” çok da sağlam temeller üzerinde yürümediği gözleniyor. Nitekim, biraz da bu gözlemlere dayanarak IMF/Dünya Bankası ikizlerinin kurul üyeleri bir çağrıyla ısrarla yinelemekten geri durmuyorlar: “*hükümetler canlılık paketlerini vaktinden önce geri çekmemelidir; sonradan gelecek maliyet ne olursa olsun, şu anda güncel sorun küresel talep eksikliğine karşı devlet harcamaları aracılığıyla çözüm bulmak* (bu olgu ülkemizde sakız ve oyuncak satın almaya davet şeklinde ifade edilmekte) *olmalıdır*”. IMF, üye ülke hükümetlerine esnek kredi hattı ve benzeri yöntemlerle destek olmaya devam edecektir.

Yıllardır devlet harcamalarının kötü sonuçlarından dem vuran ve devletin ekonomi içindeki ağırlığının azaltılmasını savunan IMF'nin acaba bir dönüşüm içerisinde olduğu söylenebilir mi? IMF üst yönetiminin küresel krizden dersler aldığı savunulabilir mi?

IMF/Dünya Bankası genel kurulunda gerçekleştirilen siyasi şovlar sanki bu yönde. Ancak, “resmi” belgelere ve yazılı metinlere giren değerlendirmeler, her iki kurumun da küresel krizin neden ve sonuçlarının gerçekçi bir değerlendirmesini yapmaktan ne denli uzak olduğunu ortaya koyuyor. Örneklerle açıklayalım:

- *Enflasyon hedeflemesine yönelik merkez bankacılığı*: ortodoks/muhafazakar iktisat öğretisi enflasyon hedeflemesi ve fiyat istikrarı gözetiminin merkez bankalarının “biricik” görevi olduğunu savunuyor. Son yirmi yıldır sadece ve sadece mal fiyatlarının artış hızını (enflasyonu) izlemekle yetinen merkez bankaları, bugün finansal varlık fiyatlarındaki şişkinlikleri ve finans piyasalarındaki köpüklerin oluşumunu

farketmemenin cezasını çekmekte. Bu “ihmalin” faturası ise yukarıda değindiğim 4.3 trilyon dolarlık kayıpların ana nedeni.

- *Döviz kurlarının “serbest” piyasaya terkedilmesi:* Döviz kurları “yüzen” kur rejimi söylemi altında uluslararası sermaye hareketlerinin kısa dönemli spekülâtif kararlarına ve—deyim yerindeyse—kapislerine terkedilmiş durumdaydı. Milyarlarca dolarlık sermaye hareketleri anlık kararlar neticesinde yön değiştiriyor ve bu da bir çok ülkeyi çok yüksek boyutta rezerv biriktirmeye zorluyordu. Bunun ötesinde, kurların belirlendiği piyasaların ne serbest, ne de şeffaf olduğu; ulus-ötesi şirketlerin tekelci uygulamaları ve kuralsızlaştırılmış küresel sermaye hareketlerinin yönlendirdiği döviz fiyatlarının, ülkemiz de dahil olmak üzere, bir çok gelişmekte olan ekonomide uyumsuz (aşırı ucuz) bir denge yarattığı görülmekteydi. IMF uzmanları, döviz kurlarındaki bu tür uyumsuzlukları fark ediyor görünmelerine karşın, döviz piyasasına müdahale etmenin küresel sermayenin hesaplarına kaçınılmaz olarak karışmak anlamına geleceğinden, henüz bu konuda bir tasarım gerçekleştirebilme cesaretini göstermiş değiller.
- *ABD dolarının uluslararası rezerv para konumu:* 2007 sonrasında yaşanan gelişmeler, küresel ekonomide sadece tek bir hükümlan para biriminin bütün dünya ticaret ve finans hareketlerine hizmet etmekte ne denli sorunlar yarattığını gözler önüne sermiş bulunuyor. Ancak, ne IMF, ne de kendisini dünya ekonomisinin idare mercii ilan eden G20 hareketinin gündeminde ABD dolarına karşı bir almaşık para biriminin oluşturulması söz konusu bile değil. Oysa, küresel kriz, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana ABD’nin finansal hegemonyasına dayalı uluslararası para sisteminin ne denli çarpık ve kırılğan olduğunu belgeliyor.

Küresel krizin ortaya döktüğü bu gerçekler uluslararası finans sermayesinin acilen “yeniden” düzenlenmesini ve kurallaştırılmasını öngörüyor. Ancak küresel sermayenin 21. yüzyılın başındaki güncel konumu artık bu tür “ulusal” sınırlamalara tahammül edemez durumda. Zaten Dünya Bankası ve IMF’nin genel kurulunda sergilediği şatafatlı “yenileşme” söylemlerinin içeriklerinin sadece “*icra kurullarında yeni kota oranları ne olacak?*” sorusuyla sınırlı tutulmasının ardında da bu gerçek yatıyor.

“*İstanbul Kararları*”, ne derece ışıltılı olursa olsun, küresel kapitalizmin mantığıyla çelişmemek zorunda...